

de cosa buida de dins, la buidor del cap atronat pel cop, ajudaren al canvi de l'arabisme *atalbar* en *atovar* i aquesta *-v-* estava subjecta després a desaparèixer, cf. gascó *touüt* 'buit de dins', a.-arag. *toa* 'cova'. Però l'etimologia última d'aquest arabisme ja antic fou l'ár. *talb* 'pèrdua, dany, ruïna' i, des d'aquest, tan fàcil era formar un derivat en *-ir* com en *-ar*. Vet aquí, doncs, una etimologia que ens ho explica tot; que té l'avantatge d'estar en consonància amb el caràcter modern i originalment poc prestigiós del nostre mot (vell arabisme ja un poc evolucionat en el S. xv, i propagat cap al Nord des de les terres de Gandesa i Valls); i que no ens obliga a partir d'hipòtesis incontrolables.

En l'article d'*EntreDlle.* (III, 150-1) dedicat a *atalbar* ja assenyalo que aquest arabisme ha deixat descedència també a Portugal: port. *estouvado* «que não tem bom senso, imprudente, folgazão» (Fig.). Doncs és curiós i ens interessa, com una confirmació més, el fet que també hi ha formes en *-ir* i en *-ar* en gallegoportuguès, per més que el sentit no sigui ben igual al nostre: trasm. *atuir* «obstruir, atulhar», que es diu, entre altres coses, de les orelles: *atuir os ouvidos*, una mica menys fort que *aturreá-los*, emprat quan és «fazer muito barulho junto d'elles» (a Mogadouro, *RLus.* v, 29), és a dir, en definitiva, 'atronar les orelles' (no gaire diferent d'atronar d'un cop' com en el *Curial*); a l'altre cap de Portugal, a Serpa vora el Guadiana, *atuado* «sem acção» (*as sanguesugas ficaram atuadas*: Leite de V., *RLus.* II, 43), minhoto *atuir* 'embussar' (una canonada, «entulhar») 'encher, abarrotar, enfiar, empanturrar' (Melgaço, Leite de V., *Opúsc.* II, I, 161), cosa que continua per Galícia, en la forma *atuir* 'adscar, tapar un caño o agujero' (Valladares) o *atuar* (Iscar i Couceiro, *GgGralRGal.*, 190). Ara bé la cosa no era recent ni merament dialectal en la llengua germana, perquè ja Gil Vicente, c. l'a. 1500, va usar *atobobado*, *atabobado*, de sentit semblant a 'atordit' (AFGBell, *RHisp.* LXXVII, 386), i per més que ací reconeguem un creuament amb *abobado* de *bobó*, de tota manera degué partir de la variant *atovado*.

DERIV.: *Atuïdor*; *atuïment*.

¹ Altrament això de «català» és exagerat: es tracta d'un mot que originàriament no devia ser-ho, que ha penetrat des de l'oc. *tudar* al ross. *atudar* 'apagar (una flama, etc.)' i d'altra banda a mall. *tudar* 'malmetre', de primer també 'apagar, consumir', com un de tants occitanismes aportats a Mallorca per colonitzadors provençals arran de la repoblació i reconquesta, fet demostrat en *LleuresC.*, 258 (vegeu). No se'n cita abans del nostre temps més que un cas en Masdovelles, on és provençalisme poètic, i un en la traducció mallorquina del *Graal* (Febrer no és text català sinó transcripció-galimatias de Dante). — ² D'un passatge de Jud sembla deduir-se una insinuació prudent com si volgués salvar alguna cosa de la idea (*RLiR* I, 221, n. 2), essent *TUTARE* freqüentatiu de *TUĒRĪ* 'protegir' i després 'cobrir el foc, apagar', *atuir* de *TUĒRĪ*? (suposant potser que *atuir* primer significà també 'protegir' després 'apagar', després 'matar', després 'atuir'). Massa supo-

sicions per pendre-s'ho seriosament; i encara restaria la *a-* d'*atuir* a explicar! Tampoc no es veu possible relacionar *atuir* amb *esduir* (*DFa.*). — ³ És un acusatiu amb el sentit de 'fer morir', no general en germànic, sinó més aviat alt-alemany (*töten*), i amb preverbi *â-diedan* es troba en anglo-saxó. De tota manera no mirem prim en això car no és pas aquí que es troba la dificultat segura. — ⁴ Afegim-hi encara *attuire* «abattere» a Città di Castello, però el mateix M-L. en *ZRPb.* xxxII, 497 admet que és evolució fonètica de l'it. *attuire*. Evidentment l'home vacillava entre idees, totes, objectables. — ⁵ Potser encaar s'ancoraria en la tercera punta del nostre triangle: a Benasc diuen «tantes maldats l'han fetó, a ixo home, que l'han *atucau*» 'lo han acoquinado' (Ferraz, p. 27). Només que ací *atuau* s'hauria canviat en *atucau* per contaminació del sinònim *acuquinau*, *acucau*.

Atupada, *atupador*, *atupar*, V. *tupar* (TOPAR)

ATURAR, d'un ll. vg. *ATTÜRARE que probablement no fou més que una alteració del ll. clàssic OBTÜRARE 'tapar', 'cloure estretament', d'on 'privar o entrebancar el pas' i 'detenir'. □ 1.ª doc.: fi S. XII, *Homilies*: «Les gens qui anaven davant N. Seïnor manazaven ad aquel ceg e --- él màs li cridave --- 'O Séïner --- mercé ages de mi!' E N. Séïner --- esteg e *aturà-s* e fed-lo-s amenar ---», f° 3v22.

Com a transitiu 'deturar, privar d'anar': «E car no són ab vós essem / non-convenits las ne *atura*» en el nostre trobador Ramon Vidal de Besalú (*So fo e'l tems qu'om era jaïs*, v. 1118, E. Levy, *Litbl.* x, 60); 'privar de moure's': «pus leu *aturaria* / nau en mar, ab gran ven / us foïls, que no faria / sa lengua maldisén; / molí vey *aturar* / per un home <'per obra de la força d'un sol home'> can mol, / lengua no castiar, per mil, / can parlar vol», Guillem de Cervera, *Proverbis*, 417-418.

⁴⁰ També, però, es troba ja com a intransitiu, amb el sentit de 'romandre', dins el mateix segle: «que negú regater ni regatera no gaus comprar ni mercadejar fruyta, ni estar ni *aturar* en aquel loc on les gens estrayes venen la fruyta, per parlar ab aquels --- que la fruyta vendran ---» en els Ordonaments de Perpinyà de 1292 (*RLR* IV, 512). Quan és transitiu hi ha antigament, entre altres, el matís especial de «no deixar que un empengui un viatge, una marxa» (més aviat que 'deturar la marxa d'algué o cosa que es mou'): «e quant nós fom de edat de 9 anys, e que no ns podien *aturar* en Montsó, a nós ni al comte de Proença, tant ne volíem exir», *Cròn.* de Jaume I (21), «havem *aturat* en Ferrand, porter vostre, per ço com vehem que és honor vostre, e que'l vos trametam ab les cartes», doc. de Llçida, a. 1309 (Finke, *Acta Ar.* III, 197; cf. Bna., 1462, *RLR* LXV, 91).

En Cerverí observem usos interessants i no gaire diferents d'això: «mantenir, fer romandre, fer viure al mig de': «--- verdura, / --- Sobrepretz m'*atura* / en joy ---», 107 (Ri.), 48; 'retinguts, tingut tancats': *los*